

Kristen socialist: R. H. Tawney

R. H. TAWNEY, född 1880, professor vid London School of Economics, är föga känd i Sverige utanför en liten krets av ekonomer och statsvetenskapare med historisk-politiska intressen. Ingen av hans böcker är översatt; endast någon enda gång möter man hans namn i litteraturanvisningar och kursfordringar. Det är egendomligt och beklagligt. Tawney är inte bara på sitt område, närmast ekonomisk historia, en av världens främsta forskare. Han är också en lysande författare: klar, spirituell, en konstnär i fråga om

R. H. Tawney

precisa och slående formuleringar. Politiskt har han utövat ett utomordentligt inflytande inom det brittiska arbetarpartiet. Ingen har starkare påverkat min generations politiska perspektiv, skriver den kanske främste representanten för den elit inom

labour som nu är beredd att överta ledningen, förre finansministern Hugh Gaitskell. Någon politisk position har emellertid Tawney, känd för sin nästan abnorma anspråkslöshet, aldrig sökt eller motagit; för några år sedan sade han nej till Attlees erbjudande av en plats i överhuset.

Det är framför allt tre böcker av Tawney som har intresse för en större publik; de är inte populära i den meningen att de blott sammanfattar äldre resultat eller är enkla och ytliga — tvärtom — men väl så att de behandlar problem av allmän betydelse och är lättillgängliga lika väl som skarpsinniga. I "The Acquisitive Society" och främst "Equality" ger Tawney analyser av det moderna samhället som utmynnar i en socialistisk helhetssyn; i sitt patos, sin klartänkt och sin frihet från doktrinarism är dessa skrifter kanske det bästa som gjorts inom socialismens idékrets. I "Religion and the Rise of Capitalism" (nyss i ny upplaga utgiven i Mentor Books för 35 cent) tar Tawney upp problemet om sammanhanget mellan protestantism och puritanism å ena sidan, utvecklingen här emot industrialism och kapitalism å den andra. Det är alltså i stort sett samma fråga som Max Weber behandlat; Tawney är långt mindre spekulativ, mera kritisk och metodisk. Oberoende av om Tawneys "lösning" av det problem han tar upp står sig, är skildringen av medeltidens, reformationens och senare religiösa rikt-

ningars hållning ett vetenskapens konstverk i sin förening av skärpa och glans.

Även den sistnämnda boken kan sägas vara inspirerad av Tawneys kristliga socialism, hur objektiv själva undersökningen än är utförd. Att vara på en gång kristen och socialist är ju allra minst i England något ovanligt, men Tawney företräder en sällsynt klart fixerad och intim kombination. Han utgår från medeltidens "funktionella" samhälle och den religiösa ideologi varmed det förgylldes. "Samhället, liksom människokroppen, är en organism bestående av olika lemmar. Varje lem har sin bestämda funktion, bön eller försvar eller handel eller arbete i jorden. Mellan klasserna är olikheter i social ställning nödvändiga... Feodalherrens egendom, bondens eller hantverkarens arbete, krigarens vildhet betraktades inte som fientliga eller likgiltiga ur det andliga livets synpunkt. Genom Ithuriels trollspö sublimades de till tjänst, kallelse och ridderskap. Välsignade av kyrkan blev privilegium och makt ämbete och plikt." Hur orättfärdigt detta samhälle än i praktiken kunde te sig, uppbars det av föreställningar som ställde in det existerande i ett rationellt, om också metafysiskt sammanhang och därmed helgade det. Då profit- och tävlingssamhället (the acquisitive society) bröt igenom sökte till en början kyrkorna genom modifikation av de äldre idéerna ge även det nya en andlig sanktion. Men i själva verket innebär detta samhälle att den funktionella grundvalen bryts sönder; produktion och fördelning får intet sammanhang med plikter eller behov, det blir omöjligt att adla och idealisera. Kyrkorna har ställt sig utanför eller blivit tjänare åt de härskande: "De instämde i den vanliga föreställningen att samlandet av pengar är människans huvuduppgift och inskränkte sig att förkunna sådana personliga dygder som inte kom i strid med denna målsättning." Genom en socialisering — som dock inte behöver betyda förstärkande — skall samhället ånyo bli på en gång funktionellt — med ett system av plikter och rättigheter — och andligt; det skall bli möjligt att helga den sociala ordningen och samtidigt att se "det goda livet" i stället för den ekonomiska framgången som det väsentliga.

I en nyss utgiven bok (*The Attack*; George Allen and Unwin Ltd, 16 shilling) har Tawney samlat en rad mindre uppsatser, skrivna under loppet av flera årtionden. Det är en utmärkt introduktion till hans författarskap. I den uppsats som givit samlingen dess titel beskriver Tawney med mästertlig klarhet sina känslor under ett skyttegravsangrepp 1915. Uppsatsen "Why Britain Fights", först publicerad i New York Times 21 juli 1940, överträffar Churchills tal som uttryck för engelsk hållning under det senaste krigets svåraste tid. I flera artiklar sammanfattas Tawneys religiöst-radikala åskådning.

HERBERT TINGSTEN